

УДК 633.171(477.7)

ПРОСО, ЯК НАЙВАЖЛИВІША КРУП'ЯНА КУЛЬТУРА ЗОНИ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ ЗА ЗМІНИ КЛІМАТУ

Дудик О. В., Куценко Д. В., магістранти

Миколаївський національний аграрний університет

Просо є важливою круп'яною культурою. За смаковими якостями і харчовими властивостями воно займає одне з перших місць серед інших круп. Невелика норма висіву, більш пізні строки сівби і короткий період вегетації роблять просо незамінною страховою культурою при необхідності пересіву озимини. Особливістю цієї культури є висока посухостійкість, що досить важливо для посушливих районів Степової зони, де інші зернові сильно знижують урожайність. Незважаючи на високий рівень потенційної продуктивності проса, через недосконалість елементів технології його вирощування, врожайні можливості ця культура використовує досить обмежено.

Впровадження нових високопродуктивних сортів дозволяє без додаткових витрат збільшити врожайність культури та поліпшити якість зерна. Поява сучасних сортів проса з принципово новими характеристиками, ефективне використання їх генетичного потенціалу потребують удосконалення системи добору та раціонального розміщення сортів у певній ґрунтово-кліматичній зоні з урахуванням біологічних особливостей, адаптивності, агроекологічної пластичності та реакції на умови вирощування. Основні труднощі широкого поширення цінних сортів полягають у тому, що сорти, виведені в одній зоні, які виявилися затребуваними завдяки своїм позитивним якостям, виявляються непридатними для інших зон. Тому кожен регіон вирощування проса повинен мати свій сортовий склад відповідно до ґрунтово-кліматичних особливостей.

До того ж, значну увагу слід приділяти диференційованому підходу до оптимальних строків сівби і доз застосування добрив залежно від потреб різних сортів проса для специфічних місцевих ґрунтово-кліматичних умов. За сучасного стану екологічної й економічної криз оптимізація даних прийомів агротехніки набуває все більшої актуальності. Рішення цих питань дасть можливість істотно збільшити виробництво зерна проса з високими технологічними властивостями за мінімальних витрат.

Проведеними дослідженнями визначено досить високу ефективність застосування мінеральних добрив за оптимізації строку сівби та добору сортів при вирощуванні проса посівного, але значна роль при цьому належала і метеорологічним умовам конкретного року. Протягом усіх років досліджень на початку вегетації культури вологозабезпеченість була доброю, що сприяло отриманню дружніх сходів та задовільному куцінню, але надалі рослини відчували умови атмосферної та ґрунтової посухи. Вегетаційний період культури проса у зоні Степу є сухим і спекотним на початку, але у

другій його половині – переважно дощовим з температурним режимом у межах норми, такі погодні умови сприяють формуванню високої продуктивності проса. Найвищою врожайністю зерна проса у середньому по варіантах дослідів формується у сприятливій за зволоженням роки – на рівні 3,65 т/га, що на 1,26 т/га більше, ніж у посушливому році та на 0,43 т/га більше, ніж у середньому за зволоженням році.

Задачу стабілізації врожаїв зернових культур у степовій зоні України слід вирішувати за рахунок вирощування більш адаптивних до умов зон сортів, стійких до дії абіотичних і біотичних стресорів, стабільною врожайністю, високою якістю зерна. Узагальнюючи врожайні дані за три роки досліджень, необхідно зазначити, що найбільш стабільну врожайність у достатньо контрастній за вологозабезпеченістю роки формували сорти Таврійське, та переважав за врожайністю сорти проса Костянтинівське і Східне.

У дослідженнях ми простежували тенденцію зниження врожайності зерна за пізнішої сівби. У середньому за три роки затримка з сівбою на 10 днів зумовлювала зниження врожайності на 0,26 т/га або 8 %, на 20 днів – на 0,54 т/га або 19 %. Недобір урожаю сорту Східне внаслідок пізнішої сівби був дещо вищим, ніж сортів Костянтинівське і Таврійське. Так, сівба на 11 та 21 день після ранньовесняного строку знижувала врожайність проса сорту Східне відповідно на 0,34 та 0,68 т/га, сорту Костянтинівське – на 0,21; 0,49 т/га, а сорту Таврійське – на 0,23 і 0,46 т/га. Тобто, найвищою врожайністю культури формувалася за ранньої сівби (у I декаді травня) та залежала від сорту, фону живлення й погодних умов конкретного року.

Таким чином, нашими дослідженнями визначено кращі сорти проса, дозу удобрення та оптимальний строк сівби. Впровадження цих результатів у виробництво дозволить значно збільшити площі під важливою круп'яною культурою проса. Адже на нашу думку, просо посяде чільне місце у сівозмінах південної зони Степу України, як одна з найбільш посухостійких культур. Зазначене є виключно важливим у зв'язку зі змінами кліматичних умов, що мають місце і відбуваються в останні роки.